

MONOGRAFIC

aran

Centre de cursos edug
de la Val d'aran
d'...

ATH DIA



Abriu deth 2007 · Numerò 13



ELECCIONS
ERA ORA
DERA VERTAT

Te portam **SEGRE** en çò de tò

mès



Cada dia as **mès** auantatges entà abonar-te-i

mès economic.

Important descomide sus eth prètz de portada.

mès comòde.

Cada dia pòiràs ayer SEGRE a on tu volgues, en casa, al quiosc, en trebalh...

mès flexibilitat.

Er abonat causís se quin ei eth sòn periòde d'abonament, de deluns a dimenge, de deluns a diuendres, annau, semestrau, trimesadèra, eca. Tanben mos adaptam as tues vacances.

mès auantatges en club der Èish.

Descompdes e aufèrtes especiaus en entrades en teatres, actuacions musicaus, cinèma, musèus, eveniments esportius...

mès innovaciòn, SEGRE digitau.

Abonament e accès gratuït en toti es servicis de pagament compresa era emerotèca a compdar de 1995 (55 euros / an).

mès beneficiaris per abonament.

Per un abonament, enquia tres membres dera família pòden sollicitar eth carnet e servir-se de toti es sòns auantatges.

Informa-te'n:

SEGRE

973 24 80 00

de deluns a diuendres
de 09.00 h a 13.00 h
e de 16.00 h a 19.00 h

4



27 de mai
Barrera e Boya en
tot disputar peth
cargue de Síndic
d'Aran

per A.Sàez

18

Estonament
Iniciatua aspire a
trèir un còsso a
Vielha e eth PP e
UDA s'unifiquen

19

Retirada

A. Serrano non se
presente peth hèt
de non arribar a un
acòrd damb CDA

Era ora dera vertat

Eth 27 de mai se celèbren eleccions ath Conselh Generau. Es prumèrs des dera aprobacion deth nau Estatut. Ua cita damb es urnes que tornarà a auer dus protagonistes indiscutibles: Carlos Barrera, de CDA, e Francesc Boya, d'UA. Eth primèr aspire a ratificar eth cargue de Síndic e eth dusau, a superar çò qu'eth madeish a aperat "empat tecnic" des darrères eleccions. Totun açò, non son es unics candidats. Eth Partit Renovador d'Arties e Garòs insistís en hèr entèner era votz deth sòn terçon en Conselh, encara que i age un pacte damb UA. Tanben se presente eth PP damb Union. Es aranesi qu'an ara era paraula.

22

Victor León
Un istoric que non
se presente ara
reeleccion en Naut
Aran

per Anna Geli

24

F. Delseny
Eth fins ara baile
de Bossòst se
retire fin finau dera
politica aranesa

26

Identitat
Un estudi met de
manifèst eth
sentiment
d'identitat aranesa

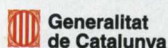
per Mireia Faure

Edite Diari Segre, S.L.U.
Depòsit Legau: L-1160-05.

aran
ATH DIA

President: Robert Serentill Utgés.
Director Executiu: Juan Cal Sánchez.
Coordine: Anna Sàez Mateu.
Maquetacion: Anna Barcala Sirvent.
Impression: Lerigraf SLU.

Damb eth supòrt dera
Generalitat de Catalonha



e eth Conselh Generau d'Aran



e era colaboracion dera



Collaboren en aquest numerò: Mikel Aristregi, Francèsc Boya, Aitor Carrera, Angelina Cases, Mireia Faure, Anna Geli, Xavi Gutiérrez, Eisharc Jaquet, A. Marqués, Maria Monge, Jèp de Montoya, Alba Orrit, Jusèp Loís Sans, Jordi Suïls, Xavier Ubeira e Andreu Vidal

4 ELECCIONS

Aran escu

ES CLAUS DES ELECCIONS
DETH 27 DE MAI

ielh

per A.Sàez

FOTOS: MIKEL ARISTREGI

Eth 27 de mai es aranesi qu'an de votar entà decidir non sonque es alcaldes dera val, senon es tretze membres deth Conselh Generau d'Aran, des que gesserà eth Sindic. Carlos Barrera, de Convergència Democratica Aranesa, e Francésc Boya, d'Unitat d'Aran, lutaràn peth cargue. Tanben participen ena corsa eth Partit Renovador d'Arties e Garós (que balhe suport a Boya) e eth Partit Popular damb Union de Jusep Calbetó. Era 'auta' Union, era d'Amparo Serrano, a decidit retirar-se en non arténher eth desirat acòrd damb CDA. Tanben seràn es eleccions dera adiu d'alcaldes coma Víctor León o Felip Delseny o es dera irrupcion d'Iniciatiua entà Aran, qu'aspire a arténher un còsso en Vielha. Es aranesi qu'an ara era paraula.

Eth cap-lòc aranés, Vielha, forme part deth terçon de Castièro, eth de mès pes demografic e, per autan, deth que gessen mès conselhers: un totau de quate



E si complicat, fòrça complicat, dedicar un numèrò monografic as eleccions. Era revista qu'an enes mans a entrat ena rotativa eth 19 d'abriu e açò vò d'ider que s'a agut de trabalhar damb fòrça anticipacion, quan encara i auie listes dubèrtes e era prudèncià s'impausaue. Prudèncià en çò que tanh as nòms, declaracions, fòtos de familha... pr'amor qu'es mès diuèrses teories conspiratives ja hègen fòr-

ça dies que circulauen per internet. I a nèvis. Son ues eleccions fòrça importantes. Ad arres non se li escape qu'era pròplèu legislatura serà era deth desplegament (s'eth Tribunalau Constitucionau non ac empedís) deth nau Estatut, que comportarà ua naua Lei d'Aran. Eth futur deth país se decidís eth 27 de mai e arres non en vò quedar ara aurèra.

Carlos Barrera, de Convergència Democratica Aranesa, aspire a ratificar eth cargue. Sap qu'ei eth blanc de totes es critiques. "Non ei ua sensacion, ei ua realitat", ditz

Qui seirà en burèu dera alcaldia de Vielha? Joan Riu, d'UA (fòto de naut) o Pau Perdices, de CDA?



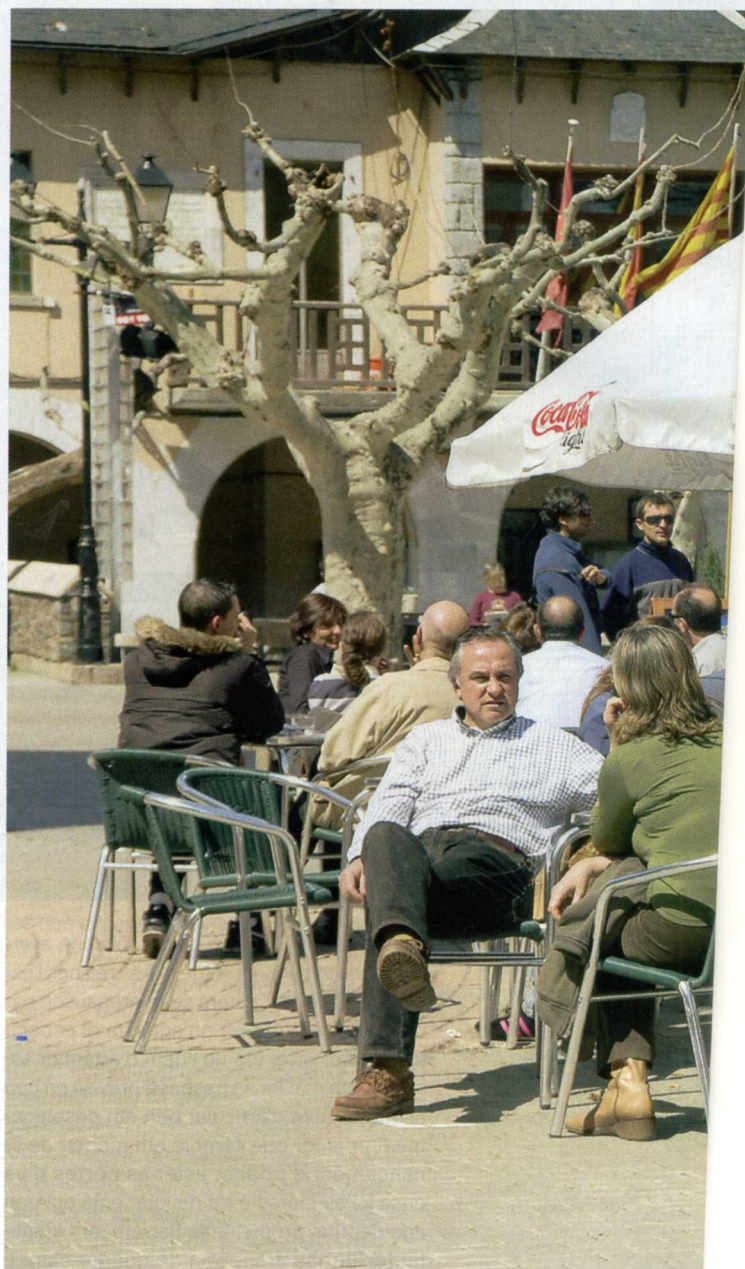
mei en tot arrir. Dempús, ja mès solemne, avertís qu'ada eth aguest sètge lo hè créisher, l'estimule. "Cada legislatura se te prepausen nau reièptes, mès ei cèrt qu'aguesta ei especi- au pr'amor qu'ei era qu'auem d'arténher asolidar eth maxim de traspassi previsti en nau Estatut. Auem d'articular ben eth desplegament pr'amor que càmbie eth modèu de finançament e podem èster as pòrtes d'ua naua lei electorau e s'a de lutar entà qu'Aran age deputat pròpri". Entà Barrera, era identitat territoriala aranesa a de quedar clara e

diàfana en quinsevolh des possibles mapes prepausadi des dera Generalitat. "S'era division se hè per vegueries, nosati en reclamam ua de pròpria". Er actuau sindic tanben cre qu'ua des prioritats d'Aran "ei era melhora deth traçat dera N-230 des dera boca nòrd deth tunèl enquiara termièra francesa". Ua melhora que, per fòrça, a de tier en compde "eth traçat acordat per consensus per toti es ajuntaments dera Val". Eth líder de Convergència pense que cau incidir fòrça en servici as ciutadans, crear un Institut Aranés deth Solèr e

Carlos Barrera (CDA) assegure èster mès illusionat que jamès. Cre que son ues eleccions decisives pr'amor que cau desplegar eth nau Estatut e vò èster dauant deth país quan açò passe.

der Abitatge qu'apòste pera viuenda de prètz taxat. Se tracte d'arténher "qu'es joeni aranesi agen es madeishes oportunitats que toti e que non agen de partir". Ei per aguest motiu qu'apòste "pes naues tecnologies". Barrera non se vò quedar ara aurèra dera TDT, per exemple, "sense descuedar es servicis ara gent grana".

Mès Barrera non sonque garde laguens d'Aran. Recentament, ues declaracions deth conselhèr de Politica Territoriua, Joaquim Nadal, aluguèren plan es ànims entre eth Conselh Generau e era Generalitat. "Eth problèma ei que i a departaments dera Generalitat com Politica Territoriua e Agricultura, que non reconeishen n'era realitat aranesa ne demòstren cap sòrta de sensibilitat e respècte envèrs eth nòste govèrn". Barrera lamenta que des de Catalonha "se quèigue ena arratèra centralista de Madrid e se cometen es madeishi errors e s'acaben en tot hèr politiquas sectàries". Plan segur qu'aguesta "manca de respècte", refortilhe, ara sua manèra de veir, eth nacionalisme aranes. "Dempús dera gessuda de tò de Nadau, quan se redauric eth tunèl, ua còlha de joeni improvisèren un acte de supòrt ara figura deth sindic. Non a era mia persona, senon ath cap deth Govèrn d'Aran. Açò t'emocione e referme qu'eth sentiment d'identitat aranesa ei fòrça fòrt". Barrera critique qu'Unitat d'Aran plantege era possible arribada ath poder de Boya coma "ua desfílada dera victòria". Non s'ac cre. "An massa interèssi partidistes", afirma. "UA a ua dependència deth PSC totau e absoluta. Nosa ti èm un partit independent que sonque se compromet damb Aran. Coïncidim en fòrça causes damb CIU e li balham supòrt en Catalonha, mès non formam part dera federacion. Èm un partit sobiran". Un partit que, efectivament, non va de bracet damb Union coma passe ath territòri Catalan. Des d'Union Democratica Aranesa, era exsindica Amparo Serano lamenta que non se hèsque cap esfòrc





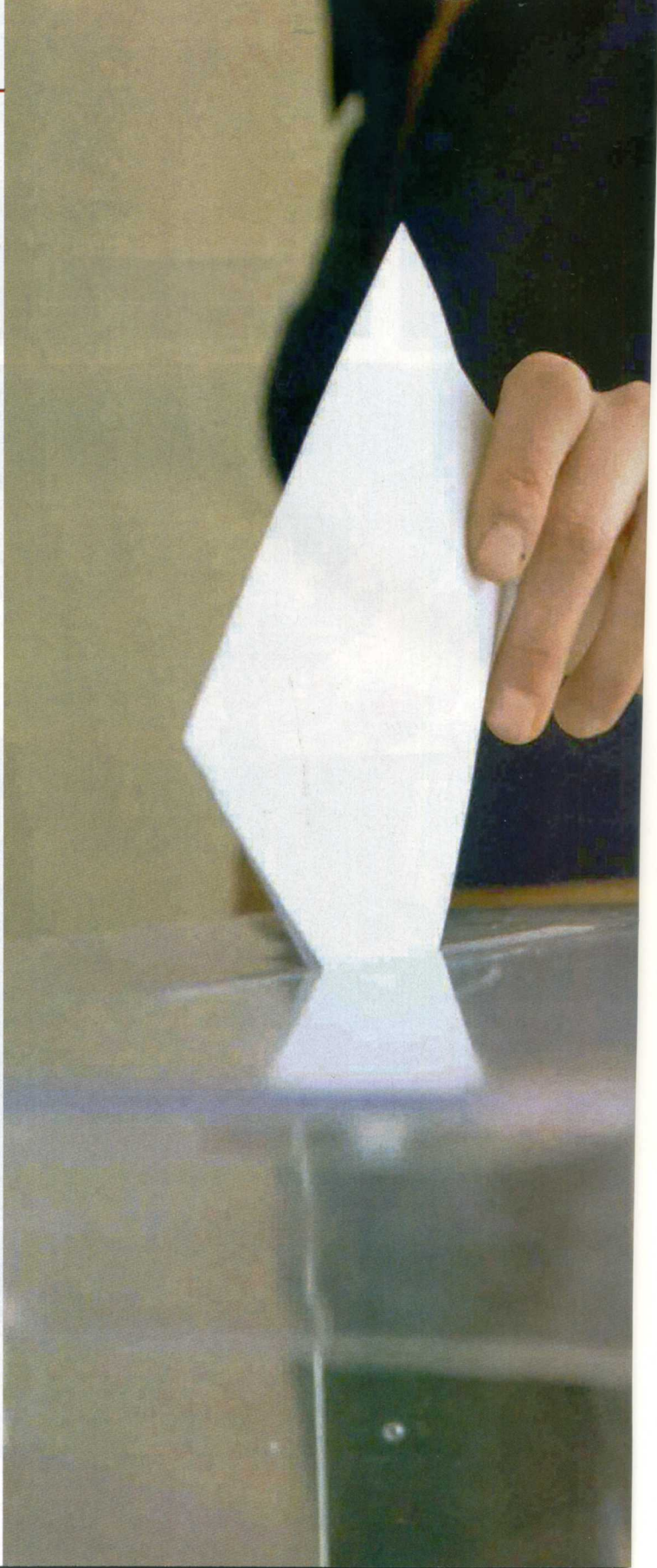
Boya (dreta) ei er
 unic des candidats
 qu'a possibilitats
 de plantar cara ath
 Sindic Barrera.



Eth torisme ei eth
 motor dera
 economia mès
 quan non i a nhèu
 tot se complique.

d'apropament. "Òme, ei qu'en 1991 Convergència guanhèc es eleccions ath Conselh Generau e dus ans dempús, ua mocion de censura pausada per Union supausèc pèrder eth Govern. Açò ei massa recent entà passar pagina. Seríem uns ingenus se cometèssem eth madeish error". En aquest sens, Barrera destaque que per ben e per mau, en un país tan petit coma Aran "mos coneishem toti" e per autan, "se vòten sigles, mès sustot, persones". E se sent capinaut de saber qu'entre es sòns votants i a simpatizants d'outes formacions politiquas. "Auem demostrat qu'èm capables d'assumir responsabilitats. Sonque cau tier en compde qu'eth prumèr pressupòst deth Conselh siguec der equivalent a 700 milions de pessetes. Ara, se seguim en tot parlar en pessetes, auem un pressupòst de mès de 5.000 milions. Auem assumit competències, auem creat riquesa, mos auem convertit en un referent tara pròpria administracion catalana". Barrera cre que se CDA non ratifique era majoria "perderam capacitat d'autogovèrn e açò passarie enes quate ans mès decisius des darrèri tempsi. Non mos podem permetèr eth luxe de riscar".

Convergència tanben presumís d'auer listes enes vint-e-dus ajuntaments d'Aran, coma mòstra dera coesion sociau deth partit. "Un des elements deth nòste discors ei era colaboracion e es acòrds damb es ajuntaments entà amiar entà dauant projectes de país. Damb Bossòst, per exemple, auem amiat entà dauant un Parc entara Visualizacion dera Fauna en bòsc de Portilhon fòrça important. Per qué? Donques pr'amor que i agut bona sintonia damb er alcalde de Convergència. En Vielha, per contra, s'a perdut un milion d'èuros entara creacion d'un pabalhon pòliesportiu de tres pistes simultànies. Un projecte, que dit siguec de passada, gestionèc er anterior alcalde de CDA, Pau Perdices. Aquesta ei era diferència entre un alcalde socialista e un de Convergència", concludís.



Eth PRAG, formacion propèra a Unitat d'Aran, ei un esturment entà lutar pes interèssi deth terçon Arties e Garòs en Conselh Generau. Emili Sanllehy estarà as llistes



Emili Sanllehy (naut) e Emili Medan, alcalde de Les e candidat ara reeleccion per Unitat d'Aran.

ETH "CAMBI TRANQUIL" DE BOYA

Francèsc Boya ei eth candidat a Sindic d'Unitat d'Aran. Se mòstre convençut qu'es pròplèus eleccions seràn determinants. "Totes es legislatures son importants, mès aguesta dilhèu encara mès, pr'amor qu'eth país a de besonh un cambi. S'a agostat ua etapa", assegure. Rebrembe que ja enes anteriores eleccions "CDA patic un important vòt de puniment que li hec pèrder era majoria absoluta". Boya híg que se produxic eth que nomen-te "un empat tecnic" entre era sua formacion, que compde damb eth supòrt deth Par-



tit Renovador d'Arties e Garòs, e Convergència Democratica Aranesa. "Quan es tretze conselhèrs votèrem entà escuèlher eth nau sindic, quedèrem set a sies". Ara sua manèra de veir, Barrera "ei incapable de plantejar un renauiment dempús de dotze ans de lums e ombres". Eth candidat d'Unitat d'Aran cre qu'era societat aranesa percep es prepauses de Barrera "coma d'un immobilisme que non s'ajuste as tempsi que corren". En aquest sens, Boya destaca qu'eth "desplegament deth nau Estatut supausarà era aprobacion dera naua Lei d'Aran" e "aquest nau marc legislatiu re-

César Ruiz se presente en Naut Aran per CDA e Enrique Pérez, qu'ei eth candidat de CDA en Les.



querís un plantejament de país, ua naua manèra d'afrontar tèmes que mos tòquen tan de pròp coma era immigracion o eth turisme". Eth candidat d'Unitat d'Aran soslinhe qu'era "actua equipa de govèrn non a cap idèa naua entà afrontar nau rèptes", mentre que des d'UA "s'a hèt ua prepausa fòrça meditada". Precisament, er eslogàn emplegat enes dies prealables ara campanha electorau siguec Naui rèptes, nau govèrn. Açò òc, Boya prepausa "un cambi tranquil", sense estridències. "Volem èster eth reflèxe d'ua societat que vò utilizar er autogovèrn entà auançar". Criti-



Era preocupacion peth Miei ambient ei present en lèu toti es programes electoraus. Cau apostar per un torisme sostenible e de qualitat. Un torisme tranquil, Com çò qu'inspire era fòto

que que Convergència "semble auer ua estructura fòrça solida" quan, en realitat, "aguesta solidesa sonque ei un partit qu'a de recórrer as treballadors deth Conselh Generau entà hèr es listes electoraus". Ara manèra de veir de Francèsc Boya, "CDA a perdut eth punt d'enguarda sociu dempús de tanti ans en poder". N'a prenut nòta. "Procurarè qu'a jo non me passe". Entà arthenhé'c, a elaborat un decàleg de dètz punts en qué recuelh eth sòn compromís respècte a com s'a de hèr politica "en un país petit coma eth nòste". Assegure que jamès non contractarà perso-

nes en Conselh "entà criticar eth cap dera oposicion, coma passe ara". Boya cre qu'en país des dimensions d'Aran "s'a d'auer ua mentalitat dubèrta e participativa pr'amor que practicament totòm aurie de passar en un moment o un aute peth Conselh. S'a de fomentar ua democràcia fòrça participativa". Tanben critica eth nacionalisme excloent. "Èster nacionalista non vò dèder isolar-se dera realitat". Per açò en programa d'UA se hè plan enfasi ena immigracion. "Auem fòrça immigracion. Açò ei ua realitat incontestable e, per autat, auem de besonh refortilhar era nòsta identitat,

Integrar era nombrosa immigracion e arténher hèr accessibla era viuenda, son es principaus rèptes de totes es formacions politiquas que se presenten es eleccions



pr'amor qu'arrés non renonciarà ara sua cultura mairau se non ei entà adoptar ua cultura fòrta e viua en territòri. Non podem hèr un país a base de somar minorias. Aguesta sausa que non la ligaràs". Per açò cre qu'eth Conselh "non a d'èster sonque ua institucion de resisténcia", senon "ua institucion ath servici dera ciutadania, transparenta e participativa".

Francèsc Boya avertís des perills que entre un elefant en ua cacharrerria. "E açò ei çò que passe. Eth Govern ei fòrça potent. A en nomina 200 personas d'un país petit e açò acabe en tot transmèter un messatge de contraròtle, un sentiment de pòur ena societat". Met coma exemple era cultura. "Se cre que

**Es politiquas
sociaus pòden hèr
decantar eth vòt.
Servicis coma eth
sanitari dan
qualitat de vida.**

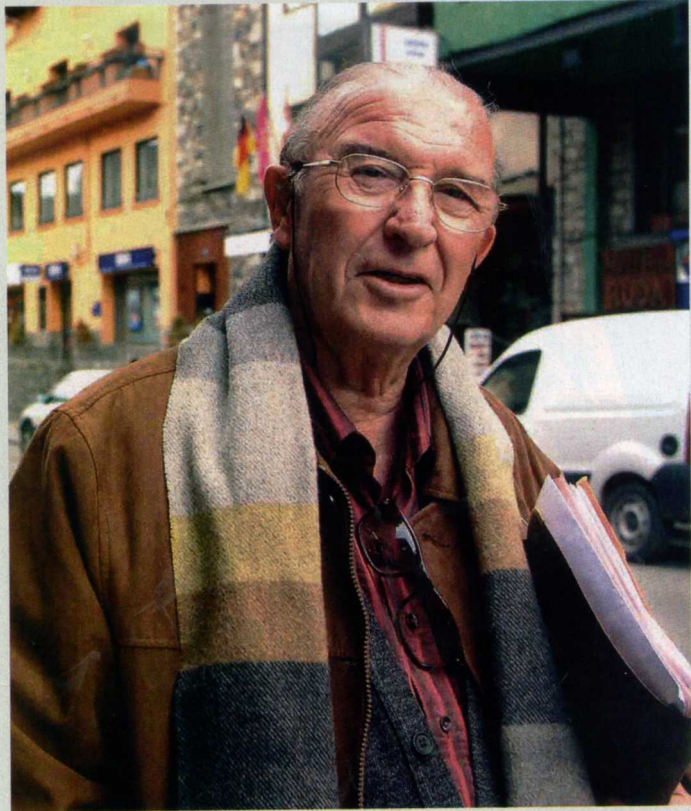
depen des que manen, e era cultura foncione just ath contrari: a d'anar dera base tà naut". Met coma exemple era massiva assisténcia de public tara dobla session teatrau organizada peth collectiu Lengua Viua en Vielha. "Siguec un eveniment extraordinari e aqui delà non i auie arrés deth Govern. I a ua trencadura damb era societat civila que non mos lo podem permèter. Hig un aute exemple der encastre nacionalista. "Resulte que n'i a que s'aumplissen era boca de nacionalisme en tot excludir, que lis ges testosterona nacionalista per tot e dempús tot quede en huecs d'artifici". Se referís ara multitudinària manifestacion per occitan que se hec recentament en Bessiers. "Aqui delà i auie mès de

ETH PP VÒ "CAMBIAR VIELHA ENTÀ ARTÉNHER QU'ETH TORISTE TORNE"

per A.S.M. e M.Aristregi

Eth Partit Popular d'Aran se presente as eleccions damb era volentat de "cambiar radicalament era ciutat de Vielha entà arténher qu'eth toriste que passe ua setmana ena ciutat torne ath cap d'un temps", segontes era filosofia qu'expausèc eth sòn líder, Jusèp Calbetó, exalcalde deth cap-lòc aranés. Calbetó expliqüèc a *Aran ath Dia* eth passat 15 d'abriu, dies abantes de presentar-se era candidatura conservadora, e quan encara non se coneishien es nòms deth rèste d'integrants dera lista, que s'a presentat damb aguest partit dempús d'auer-se fusionat Union Democratica Aranesa damb eth Partit Popular dera Val d'Aran.

Entà Calbetó, a Vielha li hèn manca un corròp de cambis pr'amor qu'es toristes que la visiten agen desir de tornar tara ciutat. Entre aguestes modificacions, er exalcalde citèc era creacion d'ua estacion d'autobusi, er ampliament des parcs infantils en quantitat e en qualitat (ditz qu'en i aurie d'auer més de petiti e se'n aurie de bastir un de gran), ua mielhora neteja des carrèrs, un augment des zònes entàs peatons, un augment des zònes de parcatges, mès zònes verdes e, en generau, ua mielhor dotacion d'infrastructures. Entà Calbetó, s'a de tier en compde que Vielha ei ua ciutat essencialament toristica e non prosperarà se non amie entà dauant totes aguestes melhores pr'amor que, tament coma ei ara, era majoria de toristes que i passen uns dies non tornen pr'amor que i trapen a mancar aguestes causes. « Es toristes trapen fòrça facilitats entà préner ua



Jusèp Calbetó, un istoric d'Union, defeneà ara es sigles deth PP.

copa o anar de cromptes, mès non an espacis entà passejar a plaser damb era familia en zònes de peatons, que non n'i a ne ua, ne entà qu'es mainatges poguen jogar en parcs infantils, e ei per açò que fòrça non tornen.

Calbetó lancèc dures critiques contra era actuaü gestion deth Conselh Generau, que qualifiqüèc de *enchufista*. Er exalcalde de Vielha didec qu'eth Conselh a quedat redusit a ua sòrta de "pesim conselh comarcau" e critiqüèc era "prepotència", er "amiguisme" e er "enchufisme" que, ena sua opi-

nion, a presidit era sua gestion. Calbetó se mostrèc ironic quan atribuïc aguesta gestion ath "magnific Sindic". Eth líder deth Partit Popular d'Aran se comprometec a cambiar aguesta gestion e condusir aguesta institucion entà çò qu'en didec "causes normales". Entà hèr aguesti cambis, er exalcalde de Vielha didec que i aurie d'auer mès comunicacion deth Conselh damb es ciutadans "d'a pè", e non sonque damb es "amiguets" deth Sindic. Entà Calbetó, eth Conselh aurie de hèr foncionar, aumens, "es pògues competències qu'a".



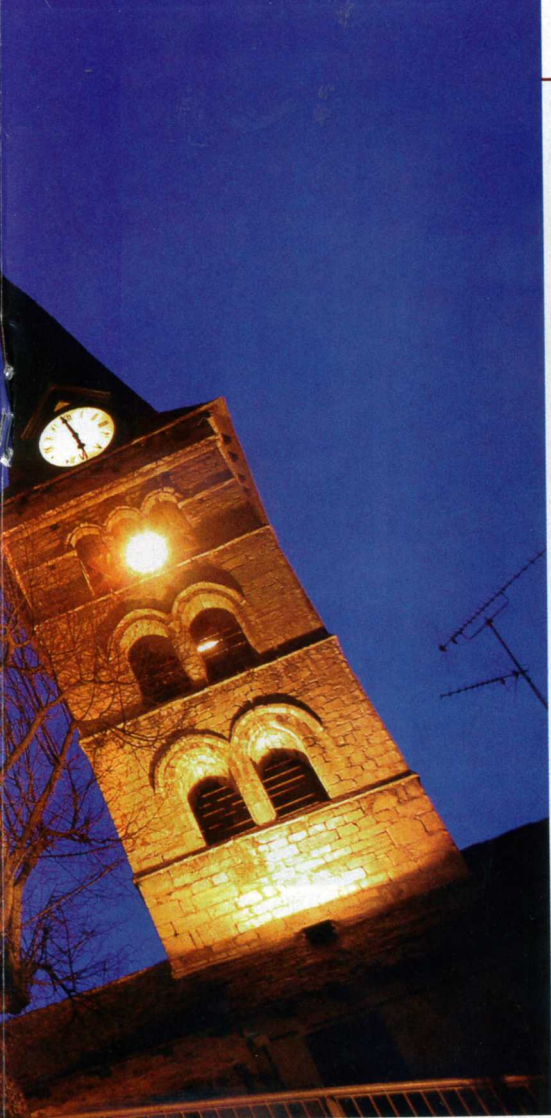
20.000 persones e ath darrèr dera pancarta des representants politics dera Val d'Aran sonque i ère jo". "Auem un govèrn damb pògues idèes e açò passe en peior moment, pr'amor que non se pòt dirigir un país des dera resistència. E er actuaü Govèrn d'Aran qu'ei en fasa de resistència contra era Generalitat de Catalonha".

Boya opine que cau hèr politica en positiu. "Auem un panorama alentador. Era television digitau terrèstre mos pòt hèr auançar plan en panorama lingüistic, pr'amor que mos permeterie qu'er aranés arribèsse tath mon audiovisual". Tanben apòste peth mercat literari. "Auem d'èster capables de hèr boni libres e bones arrevirades. E, entà hèc, eth Conselh i a de destinar sòs". Aquesta gestion des recorsi considèrè que non s'a hèt autan ben

coma auesse estat possible. "Sonque cau comparar-mos damb eth Pirenèu aragonés o eth Pirenèu catalan. Es servicis socials d'aguesti territòris son fòrça superiors as nòsti.

En çò que tanh ath torisme, Francèsc Boya avertís que cau replantejar fòrça causes entà seguir ena tèsta deth mercat. "D'ua banda auem eth debat sus eth cambi climatic e, d'auta, ua competència herotja". Per tot açò, cau cercar solucions. "Desestacionalizar ei fòrça complicat. Mès auem de hèr quauquarren e un mercat qu'encara non auem anat a cercar ei er internacionau". D'ua auta manèra, aguest torisme a d'anar de bracet damb eth Miei ambient. "Eth paísatge ei un des aspèctes que mos dan identitat. Auem de cercar un torisme tranquil que mos ajude a preservar-lo". Eth candidat d'UA, qu'actuaument

Crear abitatge protegit e restaurar er auviatge istoric e artistic, grani rèptes.



**Era importància des eleccions ath
Conselh eclipse er aute motiu peth quau
son citadi damb es urnes es aranesi.
Non podem desbrembar qu'eth 27 de
mai se celèbren eleccions municipaus**

ei deputat en Parlament catalan peth PSC, assegure que se ges escuelhut "gestionarè era mia gessuda deth Parlament e pogui assegurar que ja non formarè part d'ua lista que non sigue tath Conselh Generau d'Aran". Açò òc, damb data de caducitat. "Sò partidari de limitar es mandats".

ES 'AUTES' ELECCIONS

Era importància des eleccions ath Conselh Generau d'Aran eclipse er aute motiu peth quau son citadi damb es urnes es aranesi. E ei que non podem desbrembar qu'eth 27 de mai se celèbren, tanben, eleccions municipaus. Ues eleccions fòrça intenses. Son es der adiu politic de dus alcaldes damb plan de pes: Felip Delseny, de Bossòst e Víctor León, de Naut Aran. En aguesti comicis tanben se tornaràn a bàter en dùèl politic es dus principaus aspirants a aucupar era alcaldia de Vielha. Joan Riu d'Unitat d'Aran, que vò ratificar eth cargue, e Pau Perdices, de Convergència Democratica Aranesa, que la vò recuperar. Se some ara luta peth cargue Pepito Calbetó, exalcalde deth cap-lòc aranes per UDA e ara amassat damb eth PP. Seràn tanben es primères eleccions en qué Iniciativa entà Aran se presente en ajuntament de Vielha. Carlos de Andrés, cap de lista, assegure que s'artenhen un còsso, auràn acomplit es sòns objectius.

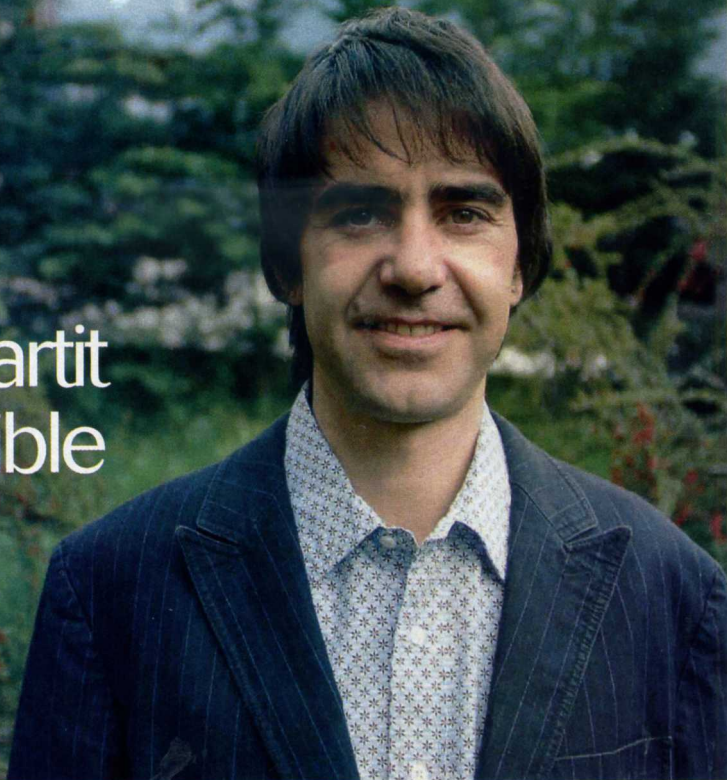
En Les, un istoric d'UA coma Emili Medan, qu'a artenhut grop pròpri ena Deputacion de Lhèida entà hèr sènter er aranesès mès enlà dera boca sud deth tunèl, se mesurarà damb er aspirant de CDA, Enrique Pérez, e, en teoria, tanben damb eth Partit Popular.

En Naut Aran e en Bossòst, coma ja s'a dit, i aurà cares naues ena alcaldia. Per fòrça. Paco Miranda ei er aspirant d'UA ena aguesta localitat deth Baish Aran. En Naut Aran, se presenten Cesar Ruiz (CDA) e Jordi Caseny (UA). Ei era ora dera vertat.



Un aute partit qu'ei possible

INICIATIUA ENTRE EN TERREN POLITIC ARANÉS DAMB ETH RÈPTE D'ARTÉNHER UN CÒSSO



per A.Sàez e M.Aristregi

Es votants deth cap-lòc aranés auràn aquestes pròpièus eleccions municipaus ua naua opcion politica entà escuélher: Iniciatiua entà Aran. Erh cap de lista en ajuntament de Vielha qu'ei David de Andrés, que mos explique qu'era formacion neishuda d'Iniciatiua per Catalonha-Verdi la formen "gent joena". Vòlen anar "pòga pòc", per açò non an volut embarcar-se en experiéncias en Conselh Generau. "Prumèr presentam lista en Vielha e, s'artenhem un còsso, auram artenhut eth nòste rèpte". Vòlen hèr sénter er ecologisme rura. "Era gent joena a de poder plantear-se eth sòn futur en Aran". E açò passe per arténher que i age ua estabilitat laborau e un facil accés ara viuenda. "Non tot pòt virar ath torn der esquí, pr'amor que se mos trapam damb un an coma aquest, que non a nheuat, tot se capvire", aver-

tís. Cre qu'er esquí limite es trabalhs a ua epòca der an concrèta. "Eth torisme a d'èster sostenible. Com pòt èster qu'en Aran non i age cases de torisme rura? Com pòt èster que sonque ajam otèls?", se demane. Iniciatiua apòste pera riquesa potenci-au deth territòri, que permeterie hèr emplec des energies renovables damb plantes de biomassa. Tanben se rebrembe que non se pòt virar era esquia ara agricultura e era ramaderia pr'amor qu'aguesta forma de vida tradicionau a garantit secularament era conservacion e neteja des bòsqui. "Ei un peish que se mossègue era coa: s'auem torisme ei peth nòste paísatge privilegiat e, per autan, se mos cargam eth paísatge entà arténher mès toristes les acabaram perdent as dus." Era garia des ueus d'òr qu'a d'anar ben suenhada. "Auem de pensar mès ena gent deth país, en aufrir es servicis que garantisquen ua bona qualitat de vida. Sonque atau

garantiram qu'es joeni demoren en Aran". Kika Ortiz e Leonardo Novoa acompanhen David de Andrés enes prumèrs lòcs dera lista. "Eth partit neishec hè dus ans", rebrembe, mès aquesta serà era sua estrea electora. "Hè sies mesi comencèrem a premanir era lista. Mos dèrem compte que i auie fòrça gent que credie en un projècte ecologista coma eth nòste, que pensau qu'eth futur d'Aran passaue per un replantejament des politiques que s'auien potenciat es darrèri ans e qu'an abocat eth territòri en un desorde urbanistic que cau controlar pr'amor qu'ei deth tot insostenible, pr'amor qu'acabarà damb es nòsti recorsi e mos abocarà a partir entà poder arténher ua cèrta qualitat de vida". Compen damb eth supòrt d'Iniciatiua per Catalonha. "Mos ajuden fòrça autan des de Lhèida coma des de Barcelona". Sense aquest supòrt aurie estat impensable que mos presentèsem".

Un adiu amargant

ERA ISTORICA DIRIGENTA D'UNION E EXSINDICA AMPARO SERRANO RENÓNCIE A TORNAR A PRESENTAR LISTES

per A.Sàez

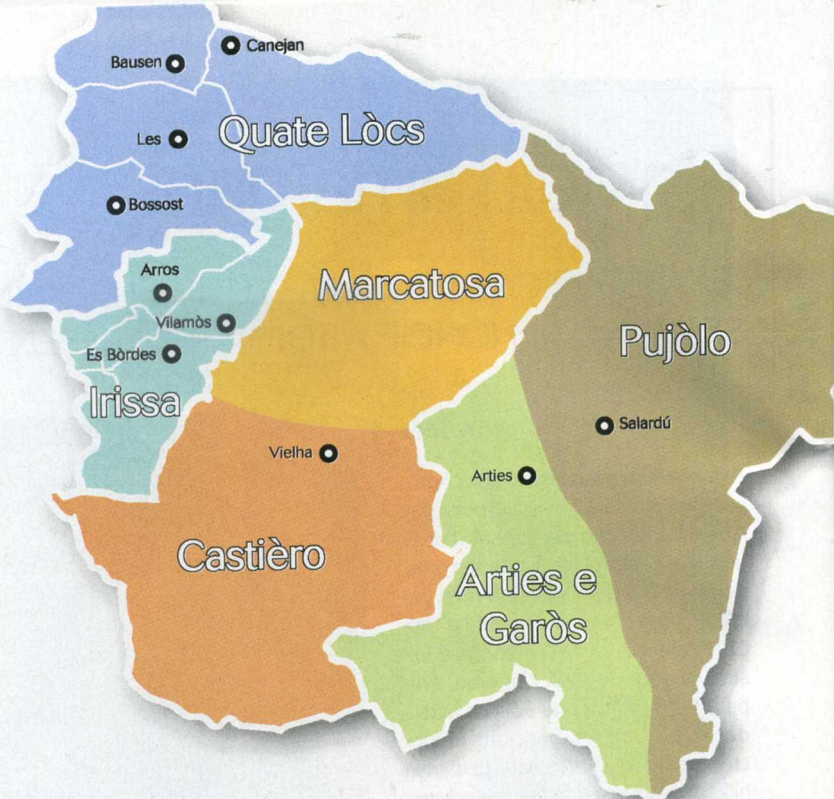
Aguest viatge no non i aurà Agropacion d'Electors Amassadi per Aran. Amparo Serrano s'a cansat d'auer de nadar contra corrent. "Me sap grèu, donques qu'estimi plan eth mèn país", se planh. Istorica dirigenta d'Union Democratica de Catalonha e exsindica deth Conselh Generau, Amparo Serrano ère ena politica activa des des prumèes eleccions democraticas. "Ère embarassada deth mèn hilh eth prumèr viatge que me presentè", rebrembe. Siguec enes municipaus de Vielha. Entà entèner eth sòn adiu cau rebrembar qu'ès tres darères eleccions ath Conselh Generau non s'a pogut arribar a un acòrd damb Convergència entà hèr ua candidatura conjunta. "E coma qu'Union non se podie presentar per liure, auïem de cercar formules alternatives, coma es Electors Amassadi per Aran". Ara Serrano a dit pro. "En Union èm cansadi d'èster es dolenti dera pellicula". Açò òc, assegure auer "era consciència fòrça tranquilla". "Auem decidit èster elegants e coerenti, encara que mos hèsque mau". Quede clar que CDA non mos vò. Non i a manèra d'arribar a cap acòrd. Donques ben, se CDA non mos vò, no les perjudicaram. Mès non entraram en aguest jòc de lutes personaus. Cadun qu'assumisque era sua responsabilitat". Union se retire. "E s'a d'èster plan valent entà hèc", rebrembe era exsindica. Dempús de tota ua vida ena prumèra linha politica, reconeish que non ei bric facil. "Seràn ues eleccions fòrça especiau entà jo, mès m'ac plantegi coma ua naua etapa personau que me permeterà, dempús de tanti ans, de-



dicar-me pleament as mèns hilhs, ara mia familia, ara mia profession". Mès non barre cap pòrta, tot eth contrari. "Nosati tostemp l'auram dubèrta?, soslinhe. "Se quauquarrès m'a de besonh, qui sigue, jo tostemp serè aqui. Pòrta era Val d'Aran massa laguens entà negar-m'í". Jo tostemp serè dispausada a trabalhar peth mèn país. Me morirè damb aguest sentiment, ac è clar". Eth trabalh dera sua hilha l'a portat a viatjar per lòcs tan aluenhadi coma Chile o es Filipines. "E creigui que quan mès luenh sò dera mia tèrra, mès me'n "dongui compe de coma l'estimi".

Serrano vò deishar clar que cre en CIU, "qu'en Union credem en CIU", per açò cre qu'aguest sacrifici d'Union ena Val pòt acabar en tot refortilhar era coalicion autan des dera optica aranesa coma catalana. "Dilhèu mos convertiram en un exemple, pr'amor que ja està ben. Ja n'í a pro". Non vò cargar tintes "entà non damnatjar a d'arès", mès deishar anar qu'ara que se quedaràn ath cant "non se les pode-

rà acusar d'arren". Serrano considère "irresponsable" que CDA s'adjudique es èxits electoraus e retrèigue a Union es empuntades. "Agest còp açò non valerà. Nosati qu'èm dehòra. E n'èm de manèra fòrça pensada e meditada. Ja se veirà com li va a cadun. En tot cas, non serà responsabilitat nòsta. Non podem ne volem entrar en aguest jòc. Ei massa perilhós". En aguest sens, qui siguec era dusau sindica deth Conselh Generau dempús dera recuperacion d'aguesta institucion, rebrembe qu'era rivalitat politica non a d'èster sinonim d'exclusion. "È amics en totes es formacions politiquas, e sò capinauta de portar-me ben damb gent que pense de manèra tan disparièra de jo. En hons, toti volem çò mielhor entà Aran". Açò hè qu'era trencadura damb CDA sigue encara mès trista. "Sabi que e hèt tot çò de possible entà qu'çò non passèsse, qu'eth mèn partit a hèt tot çò de possible entà retrobar-mos, mès me dò, qu'ei cèrt. Non me'n senti responsabla, mès me sap grèu".



Eth territòri aranés se dividís en sies circoscripcions electoraus que corresponen as terçons: Castièro, Irissa, Quate Lòcs, Marcatosa, Pujòlo e Arties e Garòs.

Es sies terçons

QUAN ERA CIRCONSCRIPCION ELECTORAU A SÈT SÈGLES D'ISTÒRIA

FOTOS: MIKEL ARISTREGI

Aguesta divison geografica pròpria d'Aran se remonte ath sègle XIV, concrètament des dera concession dera Querimònia per part deth rei Jaume eth Just eth 1313. Era Querimònia establie eth Conselh Generau d'Aran coma organ pròpri de govèrn. Un Con-

selh format pes representants de cada terçon. Iniciaument, es terçons èren tres (d'aquíu eth sòn nòm): Garòs, Vielha e Bossòst. Ei a díder, Aran se dividie segontes es sues tres clari aïraus geografics: Naut Aran, Mijaran e Baish Aran. Des deth sègle XVI, mès,

aguesti tres territòris se subdividiren en sesterçons autanplan non perderen eth nòm originau. Garòs dèc pas ath qu'aué ei Arties e Garòs e Pujòlo; Vielha se subdividic en Marcatosa e Castièro; e Bossòst passèc a èster Irissa (o Lairissa) e Quate Lòcs.



Eth numerò de conselhèrs escuelhudi ei proporcionau ath d'abitants de cadun des terçons. Aguest sistèma garantís que tot eth territòri d'Aran sigue representat en plen deth Conselh Generau



Aguesta division territoriala se mantenguec vigenta des deth sègle XIV enquiath XIX, concrètament enquiara division provinciala d'Espanha, qu'integrèc era Val d'Aran ena demarcacion de Lhèida e supausèc era substitucion des terçons per municipis. Vau a díder que n'eth Decrèt de Naua Planta de Felip V, qu'amendric fôrça era autonomia aranesa, supausèc era supression des fòrs d'Aran. Aguest arraitzament hec qu'eth terçon siguesse un signe identitari damb autant de pes



coma era pròpria lengua occitana. Sonque cau rebrembar qu'eth 1977, tot just encetada era democràcia, se creèc ua istorica associacion popular entà defèner es interèssi d'Aran en Estatut d'Autonomia de Catalonha que, precisament, adoptèc eth nom d'Es Terçons. De hèt, tot e que des de 1834 non auessen cap foncion politica o administrativa, es aranesi seguiren en tot dividir era val segontes aguesta forma tradicionau.

Eth 1990, era Lei d'Aran recuperè re es terçons en restituir era estructura administrativa tradicionau aranesa. Açò vò díder que non sonque se reinstaure eth Conselh Generau d'Aran, senon que tanben se recuperè era manèra d'escuelher-lo. En tot coincidir damb es eleccions municipaus, cada terçon escuelh es tretze conselhèrs que lo representaràn en Conselh Generau e des que ne gesserà

eth futur Sindic d'Aran. Eth numerò de conselhèrs escuelhudi ei proporcionau ath d'abitants de cadun des territòris, atau donques de Quate Lòcs (Bossòst, Les, Canejan e Bausen) gessen tres conselhèrs; Irissa (Vilamòs, Arres e Es Bòrdes) n'escuelh un. Un tanben li pertòque a Marcatosà, terçon deth que formen part Vilac, Aubèrt, Betlan, Mont, Montcorbau, Arròs e Vila. Castièro ei eth terçon damb mès pes, donques qu'ei ath que pertanh eth cap-lòc, Vielha, ath delà des poblacions d'Escunhau, Casarilh, Betren, Gausac e Casau. Arties e Garòs, deth que formen part es dues poblacions deth nòm deth terçon, escuelhen un aute conselhèr. E fin finau, de Pujòlo (Tredòs, Bagergue, Salardú, Unha e Gessa) ne gessen dus mès. Aguest sistèma garantís que tot eth territòri d'Aran sigue representat en plen deth Conselh Generau.

VÍCTOR LEÓN

DEMPÚS DE SETZE ANS seguidi en prumèra linha politica, Víctor León non se presente ara reeleccion coma alcalde Naut Aran. Cre qu'arrés non s'a d'eternizar en cargue e per açò vò dar pas a naues generacions. Açò òc, asseure qu'ei un aunor auer servit ath sòn pòble e auer estat escuelhut per majoritat absoluta quate legislatures seguides.

per Anna Geli

FOTO: MIKEL ARISTREGI

“Un alcalde a d' auèr molta paciència”

Quina ei era rason pera quau non se tome a presentar coma alcalde deth Naut Aran dempús de 16 ans?

Ei ua decision personau ena quau pensi qu'era etapa dera mia vida politica ei acabada. Enes anteriores eleccions jo ja me plategè deishà'c. Es mèns companhs me convenceren entà coninuar quate ans mès, e atau ac è hèt. Totun aguest an les auancè en iuèrn que jo ja non me presentaria, mès fin finau, ei un sentiment de desgast, per aquerò pensi qu'ei de besonh ua regeneracion des persones entà aportar sustot mès fòrça e mès projectes. Jo entrè ena politica perque me vengueren a cercar e me convenceren tot e non èster era mia prioritat; ath delà, tanben è estat conselher deth Conselh Generau e dues legislatures ena Diputacion de Lhèida e tot e que m'an insistit entà presentar-me un aute còp sonque coma alcade, era mia etapa politica qu'ei acabada. Totun, a estat un ahèr vocacionau perque fin finau t'a d'agradar, as d'auer coneishements e as d'èster polivalent tot e considerar-me mès lèu un gestor que non pas un “abanderat politic”. A estat un aunor entà

jo alcardar er ajuntament deth Naut Aran

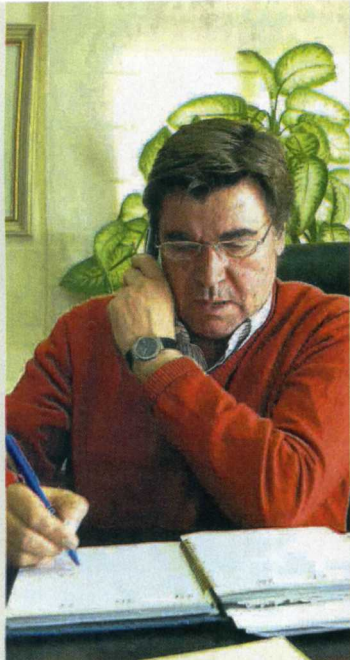
I a agut quauquarren pendent aguesti ans que hages volut hèr o desirat e que fin finau non ac as podut arténher?

Donques non. È arribat mès luenh de çò que jo me podia imaginar perque tanben i è estat mès ans des qu'imaginava. Quan jo entrè, era situacion politica en ajuntament ère un shinhu revolucionada, i auie auut ua mocion de censura e ua dimission d'alcalde. Pensi que nosati auem aportat pendent molti ans estabilitat politica e ua eficacitat administrativa, e tot e non èster tot perfècte e auer-i contenciosi perque toti an eth sòn dret a hè'c, s'ha demostrat que non i a auut problèmes adminitratius. Tanben damb eth temps s'a anat formant ua equipa de professionaus entà ua mielhor administracion damb era figura der arquitecte, deth secretari o der assessor juridic, atau coma era entrada enes naues tecnologies. Tanben poiriem parlar de totes es infraestructures basiques que s'an hèt en toti es pòbles deth Naut Aran, coma per

exemple es hilats des aigües, eth clo-ratge e continuam damb projectes en marcha coma es parcatges. Mès tanben a on s'a trabalhat benbé a estat enes nau equipaments. Destaquen entre d'autes causes, es equipaments sanitaris d'Arties e de Salardú, airau de Jubilats en Arties e que se poirie ampliar en d'auit pòbles, guardaria en Tredòs, es bibliotèques de Salardú e Arties. Equipaments que ja existien mès que les calie dar un renauiment. En espòrts, auem hèt era piscina climatizada o eth camp de fotbòl, en àmbit culturau auem apraiat es glèises de Salardú o era de Cap d'Aran, es pintures d'Unha, ara hèm eth musèu dera Nhèu tanben en Unha, o eth renauiment dera mòla de Salardú. Tanben collaboram damb es joeni ramaders facilitant era ajuda ena construcion de bòrdes dehòra des pòbles, damb es escòles de primària, eca.

I a quauquarren que volgues destacar pendent toti aguesti ans d'alcalde?

Voi destacar era bona relacion damb es persones ath delà d'auer-i partits politics diferents e criteris tanben diuèr-



si. Ua des òbres que me hèc especiau illusion, ath delà des infraestructures basiques, siguec era piscina de Salardú; ei ua causa fòrça destacabla sustot tàs joeni. Ua des causes que dilhèu demoren pendentes son es viuendes socials, tot e que se'n hèc 18 en Arties e 25 en Salardú. Eth tèma dera viuenda ei complicat mès tanben fonamentau sustot tàs immigrants e tàs joeni e entara estructura d'un pòble.

Èster alcalde compòrte multi viatges non contentar a toti es abitants, e multi viatges eth trabalh der alcalde non ei ben reconeishut, vostè ac sent atau?

Pensi qu'era gent que me coneishie, e damb totes es circumstàncies col·lateraus que i pogue auer, m'an votat per majoritat absoluta es 4 candidatures en numerò de vòts relatiu e aguesta qu'ei era sua forma de reconeishença. Dilhèu en acabar ara era mia etapa coma alcalde deth Naut Aran pòden canviar es relacions des persones damb jo, mès objectivament es vòts son es que compden e çò que voi hèr ei dar es gràcies a toti.

Era Val d' Aran ei un destin toristic per excelléncia, mès a viatges se tendís a pensar que i a massa desenvolopament urbanistic.

En Espanha i a 5 estacions d'esqui importantes e era mès singulara e significativa l'auem aci. Jo m'è trapat damb un urbanisme sobredimensionat, perqu'en an 68 i auie uns drets adquirits d'un Plan Generau (dempús se heren es normes en an 82 qu'èra ua ocasion entà regulàc tot, mès coma i èren es drets adquirits non se podien anullar). Jo me trapè damb ues normes que complementauen eth Plan Generau qu'èra d'un rang major e, per tant, aqueth Plan Generau no la podies anullar. Damb eth temps auem pactat damb Vaquèira perque èrem enes tribunaus peth tèma des drets adquirits que s'an de respectar o indemnizar e finaument pactèrem eth famós Ruda. Ruda ei eth 15% de çò que se podie hèr, sabi qu'a estat molt criticat mès des des nòrmes deth 82 er ajuntament deth Naut Aran non ha hèt cap d'ampliacion, tot ath contrari qu'es ajuntaments de Les o de Vielha. Tot e qu'ei un tèma complicat perqu'ei era montanha e un 15% pòt èster molt, auem hèt ua lei de "punto final", ja ei hèt, e damb Ruda sabem a on morim. Qué auem hèt dempús damb eth Plan Territorial que preved tèmes urbanistics de futur (qu'ei era base entà dempús hèr eth Plan Generau dera Val d'Aran)? Eth Plan mos didie que nosati ja non podem créisher e de hèt nosati non èm en contra ne auem hèt allegacions, per tant ja sò d'acòrd en matier era qualitat de çò que ja auem. Auem er es-

quí, mès tanben cau potenciar er ostiu. Entà cercar un tèma singular de montanha d'ostiu, dilhèu cau crear un forum entà repensar eth Parc Nacionau, mès son tèmes molt complicadi que les cau consensuar.

Com penses qu'a d'èster un bon alcalde?

De forma personau, pera mia experiéncia pensi qu'un alcalde a d'auer molta paciéncia, molta relacion umana d'atencion ath public, cèrt coneishement, ja non de sentit comun que tanben ei fòrça important, mès -tot e qu'era lei non ac demane- pensi que serie de besonh cèrt coneishement administratiu o urbanistic minim, tot e que son coneishements que pòden delegar-se as assessors. Dempús a d'auer ua actitud fòrça dubèrta damb toti es collectius entà entener-les e sustot escotar-les molt, cau tanben molta entrega.

Darrèrament auie apareishut en bèth diari era notícia a on se soslinhau eth sòn vincle familiar damb immobiliàries, vò dider arren ath respècte?

Era gent me coneish des deth començament. Non ei un tèma incompatible, e deishar molt clar qu'abantes d'èster alcalde jo ja èra en mon dera immobiliària; tanben me cau dider que sò API, estudiè entà ua mielhor formacion qu'en aquet temps les costèc, en tot cas, benbé sòs as mèns pares. Mès que sò tranquil en aguest tèma e me cau dider que non è requalificat arren. Pensi que tanben ei facil de parlar sense aportar ne contrastar arren.

FELIP DELSENY

DEISHARÀ D'AUCUPAR aguest 2007 era alcaldia de Bossòst dempús de 16 ans dauant der ajuntament. En aguesta entrevista hè balanç des principaus actuacions des darrères quate legislatures e ditz qu'era prioritari der ajuntament que gesque des pròpèus eleccions aurà d'èster agranir er unenc pònt dera localitat, clau entath creishement d'un pòble que jos eth sòn mandat a doblat es abitants.

per **A.S.M.**

FOTO: M.ARISTREGI

"Era prioritari de Bossòst ei agranir eth pònt"

Coma dèishe era alcaldia dempús de setze ans ath cargue?

Damb eth sèti ben net. Açò ei fondatau. Sigue qui sigue qui vengue ath darrèr non se traparà cap problèma. Açò ei fòrça important de destacar.

Damb era sua longa experiéncia ena alcaldia, aurà ua idèa fòrça clara de quines son es prioritats entath pòble de cara ath futur.

Era prumèra qu'ei agranir eth pònt. N'auem sonque un e ei ua infraestructura basica entath creishement de Bossòst. Era localitat creish ara auta banda deth pònt e tostemp se colapse era circulacion en aguest viaducte pr'amor que sonque a un carril entà cada direccion. Ja compdauem damb ua dotacion de 180.000 èuros aportadi peth Conselh Generau, era Deputacion de Lhèida e eth pròpri ajuntament, mès apareisheran uns problèmas d'infraestructura e eth nau pressupòst pugèc enquia 480.000 èuros. Demanèrem ajuda ara Generalitat de Catalonha e eth conselhèr de Politica Territorial, Joaquim Nadal, mos lo neguèc.

Per què?

Que non ac sabi. En quinsevolh cas non pòt èster qu'en Les agen hèt cinc pònts, en Vielha tres e nosati deman ajuda entà agranir er unic qu'auem e non mos lo donguen. Auem projectat un dusau pònt, mès peth moment era prioritari ei clarament agranir eth que auem pr'amor qu'era localitat creish entara auta banda der arriu e er actua infraestructura non curbis es besonhs. S'era Generalitat mos nègue 300.000 èuros entà hèr aguesta actuacion ei dificil que mos ajude en un pònt nau.

Quines autes actuacions credetz que's an de priorizar?

Ei imprescindible continuar eth POU urbanistic. Tanben s'a d'ampliar eth cementèri pr'amor qu'ara madeish s'en Bossòst i auesse ua plaga non i aurie espaci (arrís). Tanben s'a de remodelar era plaça e era pujada deth pòble pr'amor qu'ara, damb eth creishement urbanistic, i passen fòrça camions e açò non ère previst. E tanben credem que's aurie d'abilitar un dipòsit d'aigua ena zòna de Margalida, don-

ques qu'era poblacion s'a doblat en 16 ans (de 580 abitants a 1.100 fixi, sense compdar es dusaus residències) e, logicament, non ei premanida entà dar servici d'aigua a tanta gent.

Qui serà eth sòn successor?

Non ac sabi. Peth moment semble que sonque ei segur que se presentarà ua lista per Unitat d'Aran (aguesta entrevista se hec eth deluns 15 d'abriu, ar inici dera setmana ena que se barraue eth termini entara presentacion des listes e CDA encara non auie cap nom).

Non ac sabi (Delseny a estat 16 ans alcalde per aguest partit).

Mos pòt hèr un resumit des principaus actuacions der ajuntament enes 16 ans enes qu'a estat alcalde. Començam pera prumèra legislatura (1991-1995). Ena prumèra legislatura, invertirem 125 milions de pessetes en disparières meliores en generau (enlumenat, pavimentacion, eca), destinarèrem 7,7 milions (tostemp en pessetes) tara modificacion deth cemen-



tèri, que ja vos è dit que setze ans dempús a de besonh un ampliament; 24,7 milions ena melhora des captacions d'aigua (que tanben ja vos è dit qu'a de besonh, ena mia opinion, ua naua inversion), arthenhérem era titularitat d'un antic quartèr dera Guàrdia Civila e era armada en Portilhon qu'ère dera direccion generau de Patrimòni, tanben arthenhérem era cession en pòble dera doana de Portilhon e lo cedirem ath Conselh Generau d'Aran en-

tath bastiment deth parc de pompieers; destinèrem 25 milions tath bastiment des cocheres d'aguest parc, destinèrem 10 milions ar acondicionament der arriu Garona ara nautada dera trauessèra deth pòble entara practica de rafting e d'audi esports d'aventura e arthenhérem subvencions dera Union Europèa entath bastiment d'equipaments esportius per valor de 270 milions. Ena dusau legislatura (1995-1999), destinèrem 96 mili-

ons pessetes ar aqueriment e eth bastiment des estudis publics, 6 milions tara Bibliotèca Municipau, 36 milions tàs aigües e era pavimentación deth Carrèr Piedad; 4 milions tara melhora des aigües deth carrèr Major, 19 milions entà d'outes actuacions en captacion d'aigües. Ena tresau legislatura (1999-2003), 90 milions tara naua bastissa der ajuntament, 14 milions tara escola mairau, 12 milions tara crompa d'un locau dera Caixa de Pensions, 2 milions tara melhora dera capèla de Sant Antoni...

Ena quatau legislatura (2003-2007), se bastís un parc dedicat tara fauna autoctòna damb ua dotacion de 1.800.000 èuros qu'enguan ja estarà acabat; s'an cedit terrens entà hèr ua deishalleria comarcau, s'a arthenhut, a trauers deth POUK, diuèrses partides entara pavimentacion e es aigües des carrèrs Sorrius e Condó e s'a gestionat damb Foment era melhora dera rotonda e eth Passeg deth pòble.

Actuaument se hèn d'outes actuacions en carrèr Sant Jaume (85.000 èuros) e ena plaça e eth pònt (60.000 èuros).

Eth trabalh d'alcalde, que jamès s'acabe...

Non. Per exemple: ua des actuacions dera primèra legislatura siguec en cementèri e ja a de besonh ua ampliacion, e ua auta siguec er aqueriment der antic quartèr deth Portilhon e aguest i acabaram eth parc destinat ara fauna autoctòna.

Un país que se ditz Aran

ETH SENTIMENT DE NACIONALITAT ENA VAL

per Mireia Faure Cuni

FOTOS: M.ARISTREGI/N.TOLSÀ

Entà uns, Aran ei un sòn d'unitat, entà uns auti d'independéncia e entà d'auti ua simpla soma d'interèssi...Eth cas ei que toti es sentiments compòrten ua polemica, e ei per aguest motiu qu'aguest trabalh preten, a traùers de diuerses enquèstes, conèisher qué sentissen aqueri qu'en aguest moment aucupen eth territòri aranés.

Coma toti sabem, era Val d'Aran presente ues caracteristiques particulares que la diferencien de d'auti territòris, començant des deth sòn clima atlantic e passant pera situacion institucionau d'un govèrn pròpri, er aranés, era cultura, era istòria, era sua gent, es sues tradicions, eca. S'amasam aguestes caracteristiques pròpies damb eth cambi sociodemograic qu'era Val a patit enes darrèri ans ei lògic que i age agut cambis de pen-

sament, naues opinions e gent de d'auti lòcs deth mon que pòden arribar a sentèr-se o non pertanents ad aguest país. Pensi, per tant, qu'ei important comprovar s'aqueri qu'aucupen eth territòri aranés senten qu'Aran ei un país, mès sustot se se senten pertanents ad aguest país.

Me cau parlar tanben dera metodologia qu'ei un aspècte fòrça important en quinsevolh trabalh estadistic. Atau donques, es caracteristiques der airau sociodemografic que m'interessauen me permeteren trabalhar damb era poblacion reau: es abitants dera Val d'Aran de 16 a 85 ans d'edat. Realizè 300 enquèstes que respresenten eth 3'4% dera poblacion. Eth qüestionari ère format per 31 preguntes qu'avalorauen cinc airaus diferents: es dades de classificacion, era lengua aranesa, era cultura aranesa, era situacion institucionau e fin finau eth sentiment de per-





Er aranés traspasse era sua foncion comunicatiua e se convertís en un simbèu d'identitat. Un 70% des enquestats afirman parlar-lo. Mès es joeni e es dera tercera edad qu'es adults



Eth drapèu aranés, tot un simbèu.

tanhença. Un viatge auí es respòstes des enquèstes realizè quate divisions: ua generau, ua per sèxes, ua per edats e ua per division geografica. D'aguesta manèra, intentè valorar es resultats des de diuèrsi punts d'enguard e en tot tier en compde diferents aspèctes.

Abantes de parlar des resultats cau tier en compde qu'era identitat non ei un element "planèr" senon qu'ei un prisma damb ua multitud de cares, en sentit qu'un madeish subjècte "ei" ath madeish temps moltes causes.

E ara òc, en respècte as resultats, i a aspèctes fòrça logics, mès tanben d'auí estonants.

Resumirè es respòstes mès relevants de cadun des airaus analizats a trauèrs dera enquèsta.

Començam prumèr peth papèr dera lengua aranesa en procès d'identitat. En moltes situacions era lengua se convertís en simbèu per excellèn-

cia dera identitat. En aguest cas se pòt díder qu'er aranés traspasse era sua foncion comunicatiua e se convertís en un simbèu d'identitat, e tanben cau pensar que mos trapam en un procès clar de simbiòsi. Estadisticament cau destacar, en encastres generaus, qu'un 70% des enquestats afirman parlar-lo, cau remarcar que diden parlar-lo mès es joeni e es dera tercera edad qu'es adults. Tanben cau considerar important eth hèt qu'un 45% considèrè er aranés coma lengua pròpria, totun açò, eth castelhan ei practica-ment ath costat damb un 31%. Aguest hèt pòt èster important entà veir que cau préner mesures entà potenciar er aranés, entà que de cara a un futur non patisque un procès de substitucion.

En airau culturau, parlant des d'un punt d'enguarda, un 25% des enquestats afirman conéisher era istòria dera Val d'Aran. Ei un percentatge fòr-

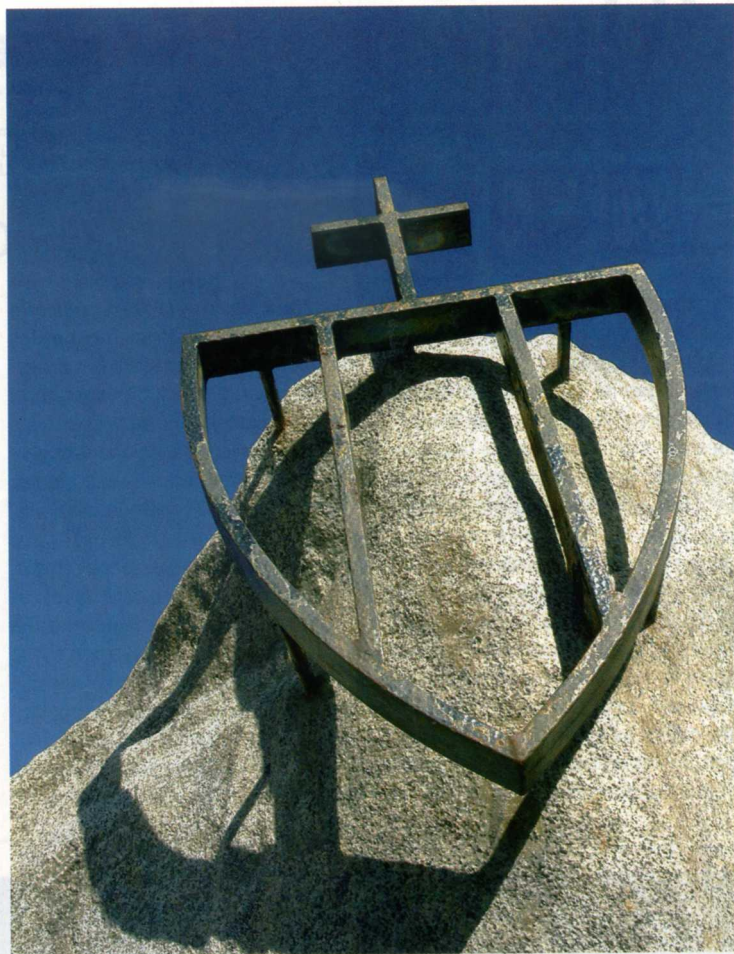


Presentacion der estudi de Mireia Faure.

ça baish. Aguest hèt pòt èster degut a qu'era gent (majoritàriament grana) non a rebut es ensenhaments apropiats entà obtier aguesta coneishença. Ei per aquerò qu'es institucions cada viatge li dan mèns importància ar ensenhament, ei ua mànera de conservar era nòsta cultura e era nòsta lengua.

Per çò que tanh ara situacion institucionau e en tot tier en compde eth govèrn pròpri que caracterize ara politica aranesa, cau d'ider qu'era gent opine qu'interiorament es entitats coma eth Conselh Generau d'Aran hèn esfòrci progressius entà trabalhar aguest sentiment de pertinença. Es fòrças polítiques d'Aran se trapan continuament fomentant molti des aspèc-





tes que mos caracterizen. Per un aute costat, ei evident qu'es diferenti departaments dera Generalitat de Catalonha e eth Govèrn espanhòu podèrien hèr mès pera Val d'Aran.

E entà acabar damb es resultats, cau parlar deth sentiment de pertenença. Per çò que respècte ara comparacion des sentiments de pertenença, en tot tier en compde era division geografica, i a ua dada plan interessanta, e que per tant cau destacar: mentre qu'en Miei Aran e en Naut Aran eth sentiment de pertenença espanhòu non arribe ath 40%, en Baish Aran i a un estonant 85%. Desconeishi es possibles motius d'aguest sentiment de pertenença tant espanhòu. Pòt èster que per diuerses rasons, que

desconeishi, insistisqui, ipoteticament poderie èster qu'en un passat s'installèssen en Baish Aran mès immigrants procedenti d'Espanha, o dilhèu sigue pes tendéncies politiquas, mès s'ei per aguest motiu tanpòc pogui justificar qu'en Baish Aran agen ues tendéncies mès espanholistes.

Dempús de destacar es resultats mès estonants, vau a díder qu'un viatge analizades es respòstes e representades graficament ja auí es elements de judici suficients entà extrèir es conclusions deth trabalh. Ues conclusions que resumides quedarien en que pogui constatar qu'era majoria d'abitants dera Val d'Aran s'autocategorizen coma aranesi. Ara ben, aguest percentatge, se ben ei eth majoritari

en comparacion damb eth rèste d'identificacions, non abarque era majoria absoluta dera poblacion.

Tanben poderiem díder que i a dus tipas de sentiment de pertenença aranes: aqueri qu'an neishut aci e qu'ac pòrten laguens, "ena sang", e d'audi qu'an vengut de dehòra, per diuersi motius, e damb eth temps van crean aguest sentiment enquiath punt de senter-se aranesi. Totun, afirmi que toti es enquestats, independentament deth sòn lòc de neishement, afirmen qu'es aranesi an en comun ua istòria, ua lengua e ua cultura, que les diferencie d'uns auti territòris e les hè crear eth sòn pròpi país, un país que se ditz Aran.

VA DE LENGUA

per Aitor Carrera

Professor de lengua e
lingüística occitanes ena
Universitat de Lhèida

Deluns, dimars, dimèrcles o dimècres

Es nòms des dies dera setmana amaguen causes interessantes. Se vos i fixatz, veiratz qu'en aranés toti comencen per *di-* exceptat eth primèr: de *dimars* a *dimenge* qu'an toti *di-*, mès per contra i a *deluns*. Totun, se traessam era frontèra e mo'n vam en Sent Biat enteneram *diluns*, un aute còp damb *di-*. Per qué i a *de-* en lòc de *di-* en aranés? Qu'ei simple: per ua petita alteracion fonetica. Ua *i*, quan ei deuant d'ua *a* o ben d'ua *u*, se pòt convertir en *e*. I a fòrça gent que non *visiten*, mès *vesiten*. N'i a d'au-ti que non coneishen era *bicicleta*, mès era *becicleta*. E n'i a que non compden en *milimètres*, mès en *melimè-tres*. Evidentaments cau escriuer vi-

sitar, *bicicleta* o *milimètres*, mès era representacion *deluns* en compdes de *diluns* ei ben arraïtzada ena escritura locau. *Deluns*, donques, qu'ei ua deformacion de *diluns*.

Enes vocabularis o diccionaris que se publiquen a compdar d'ara, donques, que serie bon qu'apareguesse *diluns*, aumens ath costat de *deluns*. Dera madeisha manèra que, per exemple, serie bon qu'apareguesse *dimècres* ath costat de *dimèrcles*. *Dimècres* qu'ei ua forma naut-aranesa que non ei cap de catalanisme.

Qu'ei era forma majoritària en occitan, e tanben en occitan de Gasconha, a on tanben existís minoritàriaments *dimèrcs* en punts occidentaus, e eth

dimèrcles aranés (que se repetís en endrets de Coserans). *Dimècres* qu'apareish ja en Luishon, e ué se ditz tanben en canton de Sent Biat maugrat que s'i auie dit *dimèrcles* i a pas guaire. De *DIMERCURIS en gesqu-ec **dimècres*, e aqui que i aguec dues solucions possibles. Era primèra qu'èra de cambiar **dimècres* en *di-mèrcles*, e convertir era segona èrra en ua èla: coma en toponim Sagalièra de Begós, qu'ei originàriaments **Sa Garièra*, "era garièra". Era segona solucion consistie simplaments a eliminar era primèra èrra: **dimècres* > *dimècres*. Coma en *Betren*, qu'abans ère *Bertren*.

Exacte: coma eth pòble comengés.

www.pageseditors.com
ed.pages.editors@cambrescat.es

Pagès editors

Garona
Llibres
en aranés



Libres en occitan dera Val d'Aran



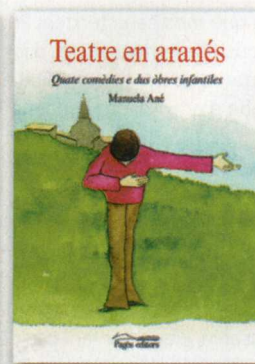
**Gramatica
aranesa**
Aitor Carrera



**Letres
deth país**
Diuèrsi autors



**Er estudi
ena memòria**
Jusèp Loís Sans



**Teatre en
aranés**
Manuela Ané

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida - Tel. 973 23 66 11- Fax 973 24 07 95

DICCIONARI

A

Abiletat: destresa, habilitat
Acuèlher: acollir
Ahèr: assumpte, afer
Alugar: encendre
Amassada: trobada, reunió
Ambaishador: ambaixador
An: any
Arténher: aconseguir, atènyer
Atànher: concernir (v. Tànher)
Auançar: avançar

B

Baile: alcalde
Balhar: concedir, donar
Batèsta: conflicte
Besonh: necessitat
Billheta: Papereta, bitllet

C

Campar: observar, aparèixer (deixar-se veure)
Cargue: càrrec
Clauar: tancar amb clau, cloure (un acte)
Comunautat: comunitat
Concéber: concebre
Còsso: regidor
Cuedar: tindre cura de
Cuedós: curós

D

Defèner: defensar, prohibir
Dejà: ja. V. ja.
Demorar: esperar
Desir: desig

E

Emplegar: utilitzar
Ensenhament: ensenyament
Erós, -a adj.: feliç, afortunat
Esbauç: precipici, cingle
Esbauçar (*normalment pronominal: esbauçar-se*): ensorrar-se, precipitar-se per una costa (*podie esbauçar-se part deth tunèl*)
Escambiar: intercanviar
Esclarir: aclarir
Escuèlher: elegir

F

Facible: factible
Fidança: confiança

G

Garbolh: gentada
Guaire, -a (*adj, adv, pron interrog.*): gaire (*adj. quantificador negatiu (variable en gènere i nombre): non n'i a cap guaira, de lenha; adv. (invariable): ja non plò guaire, aué*); quant, -a (*pron. interrogatiu: guairi ne passe, de coches?*)

H

Hèr punt: oposar
Hèr solaç: acompanyar
Hestejar: celebrar, festejar
Hèts: fets

I

Iniciatiua: iniciativa
Interèssi: interessos
Iuèrn: hivern

J

Ja adv: ja (generalment a inici d'oració i sempre abans del verb. a) valor temporal: ja son en casa; eri j'aiuen arribat quan vengueres; b) valor ponderatiu: ja te'n pòs arrir, tu, que non trabalhes brio). Amb valor temporal, equival a 'dejà', que ocupa sempre posició postverbal: eri aiuen arribat dejà; èra dejà ena pòrta quan passères. A diferència del 'déja' francès, en aranès no ocupa la posició que correspondria a 'pas' o a 'cap': non auie cap arribat, encara/auie arribat dejà (en la resta de varietats occitanes on es distingeix entre auxiliars, aquesta coincidència sí que és possible: qu'èra dejà arribat)

Joeni: joves
Jornau: jornal

L

Lardent: entusiasta
Laudança: lloança
Leçon: lliçó
Lèu: aviat, quasi

Lheuar: portar

M

Maitiada: matinada
Mantier: mantenir
Mesa electorau: mesa electoral
Mestièr: professió
Mossur: senyor

N

Nauèth: recent
Nhèu: neu
Nòste, -a: nostre, -a

O

Oficiau: oficial
Opausat: oposat

P

Parçan: regió, comarca
Parièr: igual
Pendent: durant
Persutar: insistir
Plen: ple, complet
Prepausar: proposar
Previer: prevenir
Pròplèu: proper (invariable: era pròplèu jornada)

Q

Quèrra: esquerra
Quinsevolh: qualsevol

R

Réber: rebre
Recuèlher: recollir

S

Sajar: intentar
Solèr nm: terra (de la casa)
Sòrta: tipus, classe
Susvelhar: vigilar

T

Tarcum: runa, restes de demolició
Termejar: delimitar
Tier compde: vigilar, tenir cura de

V

Vertut: virtut
Viatge nm: viatge; cop, vegada (l'ac auem hèt tres viatges, aquerò)



Era melhor companhia tath futur ei era tua.

Ua gran companhia ei aquera qu'arriba ath futur abantes qu'es autes. En Endesa estam metent en funcionament eth pervier de mès de 22 milions de clients en tot eth mon. Èm era prumèra multinacionau electrica espanyòla e contunham en tot créisher entà generar progrés e benèster. Per aquerò auem era seguretat de que damb era tua companhia, arribaram ath futur abantes qu'arrés.

